

عنوان درس: آب و هوای آسیا چگونه است؟

هدف کلی: آشنایی با انواع آب و هوا و محدوده‌ی تقریبی آنها در قاره‌ی آسیا
هدف‌های جزئی:

- ۱- آشنایی با سه منطقه‌ی متفاوت از نظر دما در آسیا
- ۲- آشنایی با نواحی خشک و نواحی مرطوب آسیا
- ۳- آشنایی با انواع بادهای باران‌آور آسیا، مبدأ و اثرات وزش آنها
- ۴- آشنایی با اثرات مثبت و منفی بادهای باران‌آور موسمی در مشرق و جنوب شرقی آسیا

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- محدوده‌ی سه منطقه متفاوت از نظر دما در آسیا را روی نقشه نشان دهند.
- ۲- ویژگی‌های این سه منطقه‌ی متفاوت را بیان کنند.
- ۳- علت گرم و مرطوب بودن جنوب آسیا را بیان کنند.
- ۴- علت سرد بودن تبت را بیان کنند.
- ۵- بادهایی را که موجب انتقال رطوبت به آسیا می‌شوند نام ببرند.
- ۶- مبدأ وزش و اثرات بادهای باران‌آور آسیا را توضیح دهند.
- ۷- نواحی خشک و بیابانهای قاره‌ی آسیا را نام ببرند.
- ۸- علت خشک بودن نواحی داخلی آسیا را بیان کنند.
- ۹- ویژگی آب و هوای قاره‌ای یا برّی را بیان کنند.

وسایل موردنیاز: گچ و تخته، نقشه‌ها و دانش‌آموزان توضیح دهید که برای تعیین آب و هوای یک منطقه ابتدا باید دو عنصر اساسی، یعنی دما و رطوبت را اندازه‌گیری کرد. سپس سؤال کنید که: آیا روش پیشنهادی ارائه‌ی درس: نخست برای

به نظر شما آب و هوای آسیا در همه جا یکسان است؟ آنها را به نقشه‌ی آسیا ارجاع دهید تا متوجه شوند که قاره‌ی آسیا از قطب شمال تا استوا کشیده شده است. روی تخته دو کلمه‌ی دما و رطوبت را در دو ستون بنویسید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید به نقشه‌ی پراکندگی دما در آسیا، در کتاب، توجه کنند و با توجه به راهنما محدوده‌ی سرزمین‌های سرد را مشخص و نام این سرزمین‌ها را زیر ستون دما ثبت کنند. بعد یکی از دانش‌آموزان محدوده‌ی سرزمین‌های گرم را مشخص کند و نام آنها را نیز در همان ستون بنویسید. حال از دانش‌آموزان بخواهید به فعالیت ۴/۱ به طور گروهی و با تبادل نظر با یکدیگر پاسخ دهند. دانش‌آموزان را به سرزمین‌های داخلی و مرکز آسیا که با رنگ زرد مشخص شده توجه دهید و به اختلاف زیاد دمای شب و روز و زمستان و تابستان در این نواحی اشاره کنید. (آب و هوای قاره‌ای یا برّی) ویژگی دیگر این آب و هوا کمبود رطوبت و بارش است. پس از بررسی دما از دانش‌آموزان بخواهید عنصر رطوبت و بارش را در قاره‌ی آسیا بررسی کنند و آنها را به مشاهده و دقت در نقشه‌ی بادهایی که به آسیا می‌وزند وادارید. از یکی از آنان بخواهید با توجه به راهنمای نقشه نام بادهای باران‌آوری را که به آسیا می‌وزند با صدای بلند بگوید و نام این سه نوع باد را در زیر ستون رطوبت بنویسید و با سؤال و جواب از دانش‌آموزان درباره‌ی مبدأ وزش این بادهای محدوده‌ی تأثیر آنها و انتقال رطوبت دریاها و اقیانوس‌ها به وسیله این بادهای توضیح دهید. حال پرسید کدام نواحی آسیا از رطوبت بی‌بهره است؟ کدام نواحی آسیا

رطوبت بیشتری دارد؟ و با استفاده از دو نقشه و تطبیق این دو با هم، درباره‌ی نوع آب و هواهای غالب در اکثر نقاط آسیا نتیجه‌گیری کنید. دانش‌آموزان در اینجا محدوده‌ی آسیای مرطوب را شناخته‌اند و حال می‌توانید اثرات بادهای باران‌آور موسمی را در زندگی ساکنان شرق و جنوب آسیا توضیح دهید. از دانش‌آموزان بخواهید سؤال ۱ و ۲ فعالیت (۴/۲) را در کلاس و سؤال ۳ و ۴ را در منزل پاسخ دهند. پاسخ‌های صحیح را به کلاس بیاورید.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب:

فعالیت ۴/۱

۱ - زیرا تبت بلندترین فلات دنیا است و هرچه ارتفاع بیشتر باشد دما کاهش می‌یابد.

۲ - زیرا این نواحی به خط استوا نزدیکترند.

فعالیت ۴/۲

۱ - بادهای موسمی - اقیانوس هند و آرام -

تابستان

بادهای غربی - اقیانوس اطلس - زمستان

بادهای باران‌آور مدیترانه‌ای - دریای مدیترانه -

زمستان

۲ - زیرا اغلب این سرزمین‌ها یا از دریاها دورند

و یا کوه‌های بلند مانع ورود بادهای مرطوب به داخل این سرزمین‌ها می‌شود.

۳ - آسیای مرکزی (قاره‌ای یا برّی) عربستان

(گرم و خشک) جنوب شرقی آسیا (گرم و مرطوب)

سیبری و تبت (سرد و خشک)

۴ - اثر مثبت: ریزش باران‌های موسمی موجب

۵ - پاسخ صحیح را انتخاب کنید.

آسیای خشک

آسیای مرطوب

۱ - شبه جزیره‌ی عربستان

۲ - جنوب شرقی آسیا

۳ - فلات ایران

۴ - دلتای بنگال

- نمونه‌ی فعالیت‌های کتاب

دانستنی‌های معلّم:

آب و هوای قاره‌ای یا آب و هوای برّی (خشکی).

این نوع آب و هوا از انواع آب و هواهای معتدل

است که از خصوصیات آن متغیّر بودن به میزان دوری و نزدیکی از دریاها و اقیانوس‌هاست. از دیگر

خصوصیات آن تغییر شدید درجه حرارت از فصلی به فصل دیگر، قابلیت باران‌زایی کم، نداشتن بهار و پاییز

مشخص است، دامنه‌ی تغییر گرمای سالانه نیز در این نوع آب و هوا زیاد است.

بادهای موسمی: کلمه‌ی موسمی (monsoon)

به معنای فصل است. عربها این کلمه را به بادهای

فصلی (موسمی) دریای عرب اطلاق می‌کردند که حدود

۶ ماه از جنوب غربی و ۶ ماه دیگر از شمال شرقی می‌وزد. امروزه کلمه‌ی موسمی به نوع ویژه‌ای از آب و

هوا و باد گفته می‌شود که طی آن از فصلی به فصل دیگر جهت وزش بادهای غالب عوض می‌شود.

در نواحی مداری، در کناره‌های شرقی قاره‌ها،

بادهای موسمی فعال‌ترند. در خارج از نواحی مداری

یعنی در جنوب و جنوب شرقی آسیا نیز بادهای موسمی

می‌وزند، در جنوب شرقی آسیا نفوذ این بادها تا ۶۰

می‌شود که آب کافی و رطوبت لازم برای کشت محصولات بخصوص برنج به دست آید.

اثر منفی: اگر ریزش این باران‌ها شدید و ناگهانی

باشد موجب به‌راه افتادن سیل و طغیان رودخانه‌ها و

خسارت دیدن مردم می‌شود و اگر بی‌موقع ببارد،

کشاورزان با خشک‌سالی روبرو می‌شوند و قحطی و

کمبود مواد غذایی بروز می‌کند.

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

۱ - کدام بخش‌های آسیا در تمام ایام سال آب و

هوای سرد دارد؟

۲ - بخش‌های داخلی آسیا دارای سرمای

سخت و خشن در زمستان و گرمای زیاد در تابستان

است. به این نوع آب و هوا می‌گویند.

۳ - بادهای باران‌آور موسمی در کدام بخش

آسیا می‌وزد؟

داخل قاره‌ی آسیا ○ مغرب و جنوب غربی

آسیا ○ مشرق و جنوب شرقی آسیا ○ شمال آسیا ○

۴ - در مقابل عبارت صحیح حرف (ص) و

مقابل عبارت غلط حرف (غ) بگذارید.

- سرزمین‌های جنوبی آسیا از دریای سرخ تا

جزیره‌ی تایوان در تمام سال آب و هوای سرد دارد.

()

- بادهای باران‌آور غربی از غرب به شرق کاهش

می‌یابد. ()

- رطوبت و باران

- فعالیت‌های کشاورزی در مشرق و جنوب

شرقی آسیا به باران‌های موسمی بستگی زیادی دارد.

()

درجه‌ی عرض شمالی ادامه می‌یابد.

زمستانی» می‌گویند.

در اوایل تیرماه، مرکز کم‌فشار اتمسفری در آسیای مرکزی متمرکز می‌شود (تقریباً در شمال غربی هند) و مرکز پرفشار (آنتی‌سیکلون) بر روی اقیانوس هند قرار می‌گیرد. باد از طرف اقیانوس هند به سمت نواحی داخلی هند و دیگر مناطق آسیا می‌وزد و رطوبت دریا به ارتفاعات هند، برمه، تایلند، چین و حتی جنوب ژاپن برده و در ارتفاعات باعث ریزش‌های جوئی می‌شود. حداکثر بارندگی جهان در طول یک‌سال و در طول یک روز در منطقه‌ی موسمی‌ها ثبت شده که در ایستگاه چراپونچی در دامنه‌های هیمالیا قرار دارد. (حدود ۱۲ متر در سال) این فصل پرباران را «موسمی تابستانی» و بادهای آن را «بادهای موسمی تابستانی» می‌گویند.

از اول مهر به بعد جهت بادهای عوض می‌شود، زیرا مرکز کم‌فشار روی اقیانوس هند و مرکز پرفشار بر روی آسیای مرکزی قرار می‌گیرد و بادهای آن نواحی داخل آسیا به سوی اقیانوس هند می‌وزند و فصل خشکی را به وجود می‌آورند. این فصل خشک را «موسمی زمستانی» و بادهای آن را «بادهای موسمی

بادهای غربی: بادهایی که به طور دائم از مرکز پرفشار جنب مداری به سوی منطقه‌ی کم‌فشار، در عرض‌های معتدل بین ۳۵ و ۶۵ درجه‌ی شمالی و ۳۵ و ۶۵ درجه‌ی جنوبی، می‌وزند به بادهای غربی موسومند.

بادهای غربی اغلب از جنوب غربی در نیم‌کره‌ی شمالی می‌وزند. در نیم‌کره‌ی جنوبی جهت وزش آنها از شمال غربی است و در تابستان (در نیم‌کره‌ی شمالی) به سوی شمال تغییر جهت می‌دهند و وزش آنها به صورت بادهای خشک یا مرطوب است، یعنی اگر از روی اقیانوس‌ها بگذرند مرطوب می‌باشند ولی با عبور از روی خشکی‌ها رطوبت خود را از دست می‌دهند. منطقه‌ی اقیانوس اطلس شمالی در زمستان منطقه‌ای توفانی است ولی در تابستان هوای آن ملایم‌تر است. در نیم‌کره‌ی جنوبی و در تمام سال بادهای غربی با قدرت و نظم بیشتری می‌وزند، زیرا در سطح دریا می‌وزند و عوارض و ناهمواری‌های زمین موجب تغییر جهت آنها نمی‌شود؛ ولی در نیم‌کره‌ی شمالی ناهمواری‌های زمین باعث تغییر جهت آنها می‌شود.

عنوان درس: آسیای سبز کجاست؟ آسیای خشک کجاست؟

هدف کلی: آشنایی با انواع و ویژگی‌های پوشش‌های گیاهی در نواحی مختلف

آسیا

هدف‌های جزئی:

- ۱- آشنایی با ویژگی و محدوده‌ی پوشش گیاهی توندرا
- ۲- آشنایی با ویژگی و پوشش گیاهی جنگل‌های گرمسیری و محدوده‌ی آنها
- ۳- آشنایی با بیابان‌های آسیا و نوع پوشش گیاهی آنها
- ۴- آشنایی با ویژگی پوشش گیاهی ساوان
- ۵- آشنایی با ویژگی و محدوده‌ی پوشش گیاهی جنگل‌های مخروطی (تایگا)

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- انواع پوشش‌های گیاهی آسیا را از شمال به جنوب نام ببرند.
- ۲- ویژگی‌های مربوط به پوشش‌های گیاهی آسیا را بیان کنند.
- ۳- محدوده‌ی برخی از انواع پوشش گیاهی را بر روی نقشه معین کنند.
- ۴- بیابان‌های آسیا را نام ببرند.
- ۵- پوشش گیاهی آسیای خشک و مرطوب را مقایسه کنند.

وسایل مورد نیاز: نقشه و عکس‌های کتاب، چند عکس از مناظر گیاهی ساوان، استپ، جنگل‌های مخروطی و ...

می‌باشد، با توجه به معلومات قبلی دانش‌آموزان در درس‌های گذشته، درس را با سؤالاتی درباره‌ی آب و هوای آسیا شروع کنید. برای مثال: شمال آسیا دارای چه نوع آب و هوایی است؟ نواحی مرکزی و داخلی آسیا چه آب و هوایی دارد؟ آب و هوای مغرب و جنوب غربی

روشن پیشنهادی ارائه‌ی درس: از آنجایی که پوشش گیاهی هر منطقه تابع آب و هوای آن منطقه

آسیا چه فرقی با آب و هوای مشرق و جنوب شرقی آسیا دارد؟ آسیای مرطوب کجاست؟ آسیای خشک کجاست؟ سپس نتیجه‌گیری کنید که برحسب نوع آب و هوا و خاک، پوشش گیاهی در مناطق مختلف آسیا متفاوت است. همانطور که از شمال تا جنوب آسیا به دلیل گستردگی این قاره در عرض‌های مختلف، آب و هوای مختلفی وجود دارد پوشش گیاهی نیز متفاوت است. از دانش‌آموزان بخواهید به نقشه‌ی کتاب توجه کنند و آنها را به چند گروه تقسیم کنید و از هر گروه بخواهید راهنمای نقشه را مطالعه کنند. سپس سؤال کنید در مجاورت اقیانوس منجمد شمالی چه نوع پوشش گیاهی وجود دارد؟ - توندرا - به راهنما توجه کنید. این نوع پوشش چه ویژگی‌هایی دارد؟ و به همین ترتیب قلمرو و ویژگی‌های هر نوع پوشش گیاهی را از دانش‌آموزان بپرسید.

سپس می‌توانید عکسهایی را که از قبل درباره‌ی مناظر گیاهی آسیا تهیه کرده‌اید بین گروه‌ها تقسیم کنید و از آنها بخواهید نوع پوشش گیاهی و آب و هوای هر ناحیه را به‌طور اجمال معین کنند. (روش آموزش و ارزش‌یابی از عکس در کتاب راهنمای معلم سال اول راهنمایی به چاپ رسیده است). پس از بحث و بررسی پاسخ گروه‌ها از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت‌های کتاب را در خانه پاسخ دهند و پاسخ صحیح را به کلاس بیاورند.

توجه: همانطور که در مقدمه‌ی کتاب دانش‌آموز ذکر شده است مطالبی که تحت عنوان «آیا می‌دانید» در کتاب درج شده فقط به منظور علاقه‌مندی و ایجاد انگیزه در دانش‌آموزان بوده و از این مطالب در امتحان

پرسشی طرح نمی‌شود. اما طرح این مطالب در کلاس و بعضاً بحث بر روی آنها ضروری است. به عنوان مثال در «آیا می‌دانید» مربوط به این درس به اثر تخریب پوشش گیاهی و نقش آن در وقوع سیل‌ها در کشور بنگلادش اشاره شده که موضوع مهمی است. از یکی از دانش‌آموزان بخواهید با صدای بلند مطلب را بخواند و از دانش‌آموزان درباره‌ی موضوع و راه‌هایی که برای حل این مشکل به نظرشان می‌رسد، نظرخواهی کنید.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب:

۱ - توندرا، جنگل‌های مخروطی (تایگا)، درختان بهن‌برگ منطقه‌ی معتدل و چمن‌زارها، بیابان‌ها (استپ)، ساوان‌ها و جنگل‌های انبوه گرمسیری.

۲ - جنگل‌های مخروطی سرو و کاج (تایگا)، خزه و گل‌سنگ (توندرا)، گیاهان خاردار که با فاصله از هم رویده‌اند (استپ)، علف‌زارهای بلند توأم با درختان پراکنده (ساوان)

۳ - در مجاورت اقیانوس منجمد شمالی (توندرا)، در سبیری (جنگل‌های مخروطی (تایگا)) و در مجاورت استوا (جنگل‌های انبوه گرمسیری)

۴ - در جنوب شرقی و جنوب آسیا جنگل‌های انبوه گرمسیری رویده است، زیرا این نواحی به دلیل عبور خط استوا گرم است و به دلیل وزش بادهای باران‌آور موسمی، بارش زیادی دارد. همچنین خاک‌ها به دلیل آبرفت‌های رودخانه‌ای و جلگه‌ها و دلتاهایی که به وجود آمده، حاصل‌خیز است.

در جنوب غربی و مرکز آسیا، بیابان‌های وسیعی مانند بیابان عربستان، بیابان ایران، بیابان سین‌کیانگ، بیابان گبی، بیابان تهر وجود دارد. پوشش گیاهی در

این نواحی استپ است و در بعضی جاها هیچ نوع پوشش گیاهی وجود ندارد و زمین‌ها پوشیده از شن و ماسه است. این بخش، آسیای خشک است که از رطوبت دریاها و اقیانوس‌ها و بادهای باران‌آور بهره‌ای ندارد.

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

- ۱- استپ چه نوع پوشش گیاهی است؟
 - ۲- علت رویش جنگل‌های انبوه گرمسیری در جنوب و جنوب شرقی آسیا چیست؟
 - ۳- بیابان‌های آسیا را نام ببرید.
 - ۴- علف‌زارهای بلند توأم با درختان پراکنده مربوط به کدام نوع پوشش گیاهی است؟
- توندرا استپ تایگا ساوان
- ۵- در شمال آسیا بخصوص در ناحیه‌ی سیبری جنگل‌های رویده‌اند.

- نمونه‌ی فعالیت‌های کتاب

دانستنی‌های معلم:

توندرا: کلمه‌ای است روسی که به مناطق بدون درخت و با پوشش گیاهی ویژه در شمال امریکای شمالی و شمال روسیه اطلاق می‌شود. این منطقه از نظر جغرافیایی بالاتر از حد رویش درختان قرار دارد و از خصوصیات آن وجود زمستان‌های سرد و طولانی و خاک‌های همیشه یخ‌زده است، در این منطقه پوشش گیاهی شامل خزه و گل‌سنگ است. متوسط ماهانه‌ی دمای هوای منطقه در تابستان کمتر از ۱۰ درجه سانتی‌گراد است و تابستانی بس کوتاه دارد. با این حال در تابستان یخ‌های سطحی در خاک‌های همیشه یخ‌زده ذوب می‌شود و باعث جریانات آشفته‌ی سطحی

می‌گردد.

خاک توندرا کم‌عمق، تیره‌رنگ، حاوی مواد آلی سطحی و معمولاً همراه با «زیرخاک» یخ‌زده است. روی هم رفته خاک توندرا خوب تحول نیافته و زه‌کشی خوبی هم ندارد.

ساوان: اصطلاح ساوان به‌طور گسترده با کاربردهای مختلف مورد استفاده قرار گرفته است ولی بهترین توصیف آن رویش‌های گیاهی علفی و باز در مناطق مداری با درختان پراکنده و بوته‌های خشک است. بخش‌های وسیعی از آفریقا، امریکای جنوبی و شمال استرالیا در حدفاصل جنگل‌های استوایی و بیابان‌های گرم پوشانیده ساوان است و خاک و اقلیم خاص خود را دارد. در مناطق ساوانی باران در تابستان‌های بسیار گرم باعث شکوفایی و سرسبزی منطقه شده و برعکس در زمستان بارش به حداقل می‌رسد که زمینه‌ی وقوع آتش‌سوزی‌های متناوب را فراهم می‌کند. از معروف‌ترین درختان منطقه‌ی ساوان بائوباب است که در فصل بارانی مقداری آب برای فصل خشکی در خود ذخیره می‌کند. زرافه، گورخر، شیر و فیل از معروف‌ترین حیوانات ساوان محسوب می‌شوند.

جنگل‌های مخروطی: این نوع جنگل از درختان مخروطی با برگ‌های سوزنی شکل تشکیل شده، که عموماً در تمام اوقات سال سبز بوده و از چوب آن در صنایع استفاده می‌کنند. جنگل‌های مخروطی به صورت کمربندی از شمال کانادا تا شمال اروپا و آسیا را دربرگرفته‌اند. در روسیه به این جنگل‌ها تایگا می‌گویند. این مناطق دارای آب و هوای سرد هستند.

در زمین‌های جنگل‌های تایگا خاک‌های

خاکستری پودزل وجود دارد و درختان آن بیشتر از گونه‌های مختلف کاج و بلوط می‌باشند. تایگا لغت روسی است.

استپ: استپ واژه‌ای روسی است. برای علف‌زاری که در منطقه‌ی معتدل قرار گرفته و از گیاهان کوتاه قد و درختچه‌های خاردار که با فاصله از یکدیگر روییده‌اند پوشیده شده است. سرزمین بسیار پهناوری که از اوکراین تا منچوری (در چین) گسترده شده است یک سرزمین استپی است.

بیابان: به قسمتی از سطح زمین که لم‌بزرع و بدون پوشش گیاهی است و خشکی آن بسیار است بیابان می‌گویند در زبان فارسی کلمه‌ی بیابان در مقابل کلمه «آباد» به معنی جایی که آب دارد به کار می‌رود. مهم‌ترین ویژگی بیابان بارش کم و نامنظم باران و تبخیر

زیاد است. گاه در بیابان علف یا بوته‌های خاردار می‌روید. بیابان‌ها انواع مختلف دارند. از جمله بیابان سنگی، نوعی بیابان است که وزش بادهای شدید مواد منفصل سطحی را از آنجا حمل کرده و سنگ‌ها برون‌زده شده‌اند. در این بیابان‌ها تغییرات درجه حرارت عامل عمده‌ی تخریب سنگ‌هاست (هوازدگی) و مواد حاصل از هوازدگی به وسیله‌ی باد از محیط خارج می‌شوند.

بیابان‌های ماسه‌ای معمولاً دارای ناهمواری‌های ویژه‌ای چون برخان‌ها (تپه‌های ماسه‌ای بیابانی)، تپه‌های ماسه‌ای، رشته‌ای موازی و آشکالی از این قبیل است. * واژه‌ی صحرا فقط به صحرای بزرگ افریقا اطلاق می‌شود. (Sahara) و نباید از این کلمه به عنوان بیابان استفاده نمود.

عنوان درس: آیا آسیا پرجمعیت‌ترین قاره‌ی جهان است؟

هدف کلی: شناخت نحوه پراکندگی جمعیت در آسیا و عوامل مؤثر بر آن و افزایش جمعیت و پیامدهای آن

هدف‌های جزئی:

- ۱- آشنایی با نحوه‌ی پراکندگی جمعیت در آسیا و عوامل مؤثر بر آن
- ۲- آشنایی با مفهوم سرشماری و اهمیت آن
- ۳- آشنایی با کشورهای چین و هند به عنوان پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان
- ۴- آشنایی با پیامدهای ناشی از افزایش جمعیت در کشورهای پرجمعیت آسیا

هدف‌های رفتاری: دانش‌آموزان پس از پایان درس باید بتوانند:

- ۱- نواحی پرتراکم و کم تراکم از نظر جمعیت در آسیا را نام ببرند.
- ۲- عوامل طبیعی مؤثر در پراکندگی جمعیت آسیا را بیان کنند.
- ۳- سرشماری را تعریف کنند.
- ۴- علت همکاری و برخورد صحیح با آمارگیران را بیان کنند.
- ۵- با استفاده از نمودار، جمعیت آسیا را با جمعیت بقیه‌ی قاره‌ها مقایسه کنند.
- ۶- پرجمعیت‌ترین کشورهای آسیا و جهان را نام ببرند.
- ۷- درباره‌ی مشکلات و پیامدهای افزایش جمعیت در کشورهای پرجمعیت آسیا بحث کنند.

روش پیشنهادی ارائه‌ی درس: بهتر است درس را با تمرین فعالیت ۸/۱ شماره ۱ شروع کنید. برای دانش‌آموزان تصویر فعالیت را توضیح دهید. (دانش‌آموزان در سال اول راهنمایی با مفهوم تراکم

وسایل مورد نیاز: گچ و تخته، نقشه و عکس‌های کتاب درسی، در صورت امکان نمایش فیلم ویدئویی درباره‌ی شرایط زندگی در هند یا چین و پیامدهای ناشی از افزایش جمعیت.

پاسخ‌هایی که می‌دهند نتیجه‌گیری کنید و پاسخ صحیح را برای بچه‌ها بگویید.

پاسخ صحیح فعالیت‌های کتاب: فعالیت ۸/۱

۱- جمعیت متراکم (تراکم زیاد) ← جلگه‌های پست و هموار، باران فراوان، آب و هوای گرم و مرطوب، پوشش گیاهی سرسبز، خاک آبرفتی.

جمعیت متفرق (تراکم کم) ← خاک نامساعد، باران کم، پوشش گیاهی فقیر، فلات‌ها و قله‌های بلند، آب و هوای سرد و خشن.

۲- در مشرق و جنوب شرقی آسیا باران فراوان می‌بارد. پوشش گیاهی در این ناحیه غنی است (آسیای سبز)، خاک‌های آبرفتی، دلتاها و جلگه‌ها که رودها در این ناحیه به‌وجود آورده‌اند برای کشاورزی و بخصوص کشت برنج بسیار مساعد است. اکثر نواحی آن جلگه‌های پست و همواری است که برای کشاورزی و سکونت مناسب است و آب و هوای سرد و خشن در این منطقه وجود ندارد.

فعالیت ۸/۲

«فعالیت ۱ و ۲ به منظور تقویت روحیه‌ی نقادی و مهارت بحث کردن و اظهارنظر نمودن در نظر گرفته شده است. معلمان با توجه به روش تدریس پیش‌نهادی که مطرح شد فضای لازم را برای یک بحث گروهی در کلاس پدید بیاورند.»

۱- پاسخ‌ها متفاوت است اما به طور کلی مشکلات عمده عبارتند از کمبود غذا و سوء‌تغذیه، کمبود امکانات پزشکی و درمانی، کمبود آب آشامیدنی

جمعیت آشنا شده‌اند). سپس از آنها بخواهید که نام عوامل مؤثر در پراکندگی جمعیت را در محل‌های مناسب بگذارند. عوامل مثبت یا جاذبه در تصویر سمت راست و عوامل منفی یا دافعه در تصویر سمت چپ قرار می‌گیرند. از آنها بخواهید به نقشه‌ی تراکم جمعیت و نام سرزمین‌هایی که بر روی آن نوشته شده توجه کنند و با استفاده از راهنمای نقشه سرزمین‌های کم‌تراکم و پرتراکم را معین کنند و توضیح دهند که چه عواملی در این توزیع مؤثر بوده است و تمرین شماره ۲ فعالیت ۸/۱ را پاسخ دهند.

مفهوم سرشماری و اهمیت آن را برای دانش‌آموزان توضیح دهید و سؤالات متن را از دانش‌آموزان بپرسید.

از دانش‌آموزان بخواهید به نمودار مقایسه‌ی جمعیت آسیا با سایر قاره‌ها توجه کنند. از آنها سؤال کنید کدام قاره بیشتر جمعیت جهان را در خود جای داده است؟ آسیا. چند درصد؟ ۶۰ درصد. برای اینکه دانش‌آموزان را متوجه بالا بودن این رقم کنید از آنها بخواهید درصد جمعیت سایر قاره‌ها را باهم جمع کنند.

$(\frac{37}{8} = \frac{5}{5} + \frac{5}{5} + 9 + 10 + \frac{8}{12})$ و عدد بدست آمده را مجدداً با رقم مربوط به قاره‌ی آسیا مقایسه و نتیجه‌گیری کنند. این عدد حتی از نصف هم بیشتر است. نام کشورهای چین و هند را با رقم جمعیت آنها بر روی تخته بنویسید و درباره‌ی مشکلات این کشورهای بسیار پرجمعیت توضیح دهید.

دانش‌آموزان را به گروه‌هایی تقسیم کنید و از آنها بخواهید فعالیت‌های ۸/۲ را به کمک یکدیگر پاسخ دهند و پاسخ را در کلاس بخوانند. از بحث گروه‌ها و

سالم، کمبود مسکن، کمبود مدرسه، فقر و پایین آمدن شرایط زندگی.

۲ - پاسخ‌ها متفاوت است و کلیه‌ی پاسخ‌های معقول و منطقی قابل پذیرش می‌باشد.

خانواده‌ها کنترل جمعیت را رعایت نمایند. تولید غذا و کشاورزی را افزایش دهند. سعی کنند از راه‌هایی استفاده کنند که آلودگی کمتری در محیط به وجود بیاید مثلاً آلوده نکردن آب‌های جاری، گازسوز نمودن اتومبیل‌ها، حفظ جنگل‌ها و مراتع و وضع قوانینی که به مراقبت از محیط زیست کمک کند. همچنین مردم باید در مصرف منابع صرفه‌جویی کنند.

۳ - خانواده الف (خوب) خانواده ج (متوسط) خانواده آقای ب و د (ضعیف)

نمونه‌ی پرسش‌های ارزش‌یابی:

- نمونه‌ی فعالیت‌های کتاب

۱ - کدام ناحیه پرتراکم و کدام ناحیه کم‌تراکم است؟ در جدول بنویسید. (از نقشه‌ی پراکندگی جمعیت در آسیا و تصاویر مربوط به تراکم جمعیت استفاده کنید)

فلات تبت و هیمالیا	شبه‌جزیره‌ی عربستان
--------------------	---------------------

جنوب هند	شرق چین
----------	---------

سیبری	ژاپن
-------	------

ناحیه	پر تراکم	کم تراکم	علل طبیعی

۲ - سرشماری را تعریف کنید.

۳ - چند درصد جمعیت جهان در قاره‌ی آسیا

زندگی می‌کنند؟

۶۰ درصد ۴۰ درصد ۳۷ درصد

۷۰ درصد

۴ - پرجمعیت‌ترین کشورهای جهان کدام

کشورها هستند؟

چین - هند هند - چین چین -

اندونزی هند - بنگلادش

۵ - متراکم‌ترین ناحیه‌ی جهان از نظر جمعیت

جزیره‌ی در کشور اندونزی می‌باشد.

۶ - عبارات صحیح را با حرف (ص) و عبارات

غلط را با حرف (غ) مشخص کنید.

- در برخی از شهرهای هند هزاران نفر در کنار

خیابان زندگی می‌کنند. (ص)

- جمعیت جهان حدود ۳ میلیارد نفر است. (غ)

- دولت هند به خانواده‌ها توصیه می‌کند بیشتر

از سه فرزند نداشته باشند. ()

- کشورهای پرجمعیت آسیا با مشکلاتی نظیر

کمبود مسکن، فقر و کمبود غذا مواجه خواهند شد. (ص)

- متراکم‌ترین ناحیه‌ی آسیا از لحاظ جمعیت

مغرب و جنوب غربی آن است. ()

- ما باید با مأموران سرشماری همکاری کنیم و

به آنها اطلاعات صحیح بدهیم. (ص)

پاسخ صحیح سوالات متن درس:

- باید با آمارگیران همکاری کنیم زیرا اگر

اطلاعاتی که آنها جمع‌آوری می‌کنند غلط باشد

برنامه‌ریزی‌های کشور برای ایجاد مدرسه و مسکن،

تربیت معلم و پزشک، توسعه‌ی کشاورزی و مانند آن غلط از آب درمی‌آید و مشکلات را بیشتر می‌کند.

– سرشماری بعدی کشور ما در سال ۱۳۸۵ خواهد بود.

– از مقایسه‌ی جمعیت آسیا با سایر قاره‌ها نتیجه می‌گیریم که آسیا پرجمعیت‌ترین قاره‌ی جهان است و بیشتر از نیمی از جمعیت جهان در این قاره زندگی می‌کنند.

دانستنی‌های معلّم:

جمعیت چین: چین پرجمعیت‌ترین کشور جهان است. این کشور در سال ۱۹۹۴ بالغ بر ۱,۱۹۲,۰۰۰,۰۰۰ نفر جمعیت داشته است که حدود ۲۱٪ جمعیت جهان را در خود جای داده است. کشور چین از وسیع‌ترین کشورهای دنیا نیز هست و مساحت آن حدود ۱۰ میلیون کیلومتر مربع است، مرز شرقی چین را سواحل اقیانوس آرام تشکیل می‌دهد اما بخش اعظم آن در منطقه‌ی غربی از کوهستان‌های بلند با آب و هوای خشن و قاره‌ای تشکیل یافته است. اکثر جمعیت در منطقه‌ی کم وسعت شرقی و جلگه‌های آبرفتی واقع در آن متمرکز شده‌اند.

چین از کشورهایی است که برای مقابله با بحران جمعیت شدیدترین و سخت‌ترین سیاست‌های جمعیتی را درپیش گرفته است. سیاست تک‌فرزندگی و محرومیت از حقوق بیشتر، بهداشت و آموزش رایگان و نیز محرومیت از اشتغال برای کسانی که مقررات را نقض کرده‌اند، تشویق زوج‌ها به ازدواج دیرتر و بالا بردن سن ازدواج تا ۲۵ سالگی، آموزش جمعیت در سطح گسترده، تهدید زنان به سقط جنین اجباری

(کسانی که برای بار سوم بچه‌دار می‌شدند) و الزام به رعایت الگوی اندازه‌ی جمعیت در خانواده‌ی رهبران و مدیران جامعه از جمله سیاست‌های جمعیتی چین بوده که باعث شده چین بتواند میزان زاد و ولد را از ۳۸ در هزار به ۱۸ در هزار، در طول ده سال، کاهش دهد. دولت چین قصد دارد تا سال ۲۰۰۰ میلادی رشد جمعیت را به صفر برساند، اما در این زمینه با مشکلاتی مواجه است زیرا $\frac{1}{3}$ جمعیت کشور را افراد کمتر از ۱۵ سال تشکیل می‌دهند که بر میزان باروری تأثیر خواهد گذاشت. چین با آنکه ۲۱٪ جمعیت جهان را در خود جای داده فقط ۷٪ زمین‌های زیر کشت جهان را در اختیار دارد و با گسترش صنعت و اختصاص یافتن زمین‌های کشاورزی به کارخانه‌ها و جاده‌ها به‌طور مداوم بر مشکل تأمین غذا برای این جمعیت انبوه افزوده می‌شود.

جمعیت هند: هند در سال ۱۹۹۰ بالغ بر ۸۵۳ میلیون نفر جمعیت داشته است. هند کشور پهناوری است که $\frac{3}{2}$ میلیون کیلومتر مربع وسعت دارد در سال ۱۹۸۸ هند ۲۰٪ برنج دنیا را تولید کرده و مقام چهارم را در تولید غلات با ۹٪ تولید جهانی به‌دست آورده است، با وجود این و نیز منابع طبیعی بسیار، مردم هند با سوءتغذیه مواجهند. $\frac{1}{3}$ مردم این کشور در فقر و سوءتغذیه زندگی می‌کنند و قدرت خرید حداقل مواد غذایی را ندارند. برای مبارزه با گرسنگی در کشور هند تاکنون سه شیوه به‌کار گرفته شده است:

- ۱- افزایش تولید مواد غذایی با انقلاب سبز ۲ – کنترل رشد جمعیت ۳ – مبارزه با فقر از طریق جیره‌بندی و ایجاد تعاونی. این برنامه از سال ۱۹۸۵ به ۱۸ میلیون

نفر کمک کرده است ولی این تعداد فقط ۳٪ جمعیت هند را تشکیل می‌دهد و زیاد نیست. دولت هند تصمیم دارد رشد جمعیت را تا سال ۲۰۵۰ میلادی به صفر برساند ولی اگر نتواند و نرخ رشد کنونی (۲٪) در هند ادامه یابد جمعیت این کشور هر ۳۶ سال دو برابر خواهد شد.

عوامل مؤثر در پراکندگی جمعیت: عوامل مؤثر در پراکندگی جمعیت به دو گروه؛ عوامل محیطی (طبیعی) و عوامل انسانی تقسیم می‌شود، اما در این درس فقط به عوامل طبیعی اشاره شده است. عوامل محیطی مانند وجود منابع طبیعی، ذخایر انرژی، ذخایر آب، خاک‌های دارای هوموس کافی، پوشش گیاهی

غنی و سرسبز و زمین‌های پست و هموار و همچنین آب و هوای معتدل از عوامل محیطی جاذب جمعیت هستند و موجب تراکم زیاد جمعیت می‌شوند. عوامل انسانی مانند حمل و نقل و امکانات ارتباطی مناسب با سایر مکان‌ها، ثروت و فن‌آوری و سرمایه‌گذاری در ایجاد صنایع و تصمیمات سیاسی نظیر انتخاب شهرها به مراکز استان یا پایتخت یا ایجاد امکانات خدماتی برای برخی مناطق از عوامل انسانی جاذب جمعیت هستند.

عوامل دافعه درست برعکس عمل می‌کنند و موجب می‌شوند بعضی از مکان‌ها تراکم جمعیت کمتر داشته و یا خالی از جمعیت باشند (جمعیت متفرق).